הגלל עד תומו אמר מר ושלח זו הרגל וכן הוא אומר משלחי רגל השור והחמור טעמא דכתב רחמנא משלחי רגל השור והחמור הא לאו הכי במאי מוקמת לה אי קרן כתיב אי שן כתיב איצטריך סד"א אידי ואידי אשן והא דמכליא קרנא הא דלא מכליא קרנא קמ"ל והשתא דאוקימנא ארגל שן דלא מכליא קרנא מנלן דומיא דרגל מה רגל לא שנא מכליא קרנא ולא שנא לא מכליא קרנא אף שן [א]לא שנא מכליא קרנא ולא שנא לא מכליא קרנא אמר מר [1]ובער זו השן וכן הוא אומר [2]כאשר יבער הגלל עד תומו טעמא דכתב רחמנא כאשר יבער הגלל עד תומו הא לאו הכי במאי אוקימנא לה [ב]אי קרן כתיב אי רגל כתיב איצטריך סד"א אידי ואידי ארגל הא דאזיל ממילא הא דשלח שלוחי קמ"ל והשתא דאוקי אשן רגל דאזלה ממילא מנלן דומיא דשן מה שן לא שנא שלחה שלוחי ל"ש דאזיל ממילא אף רגל לא שנא שלחה שלוחי לא שנא אזלה ממילא ולכתוב רחמנא ושילח ולא בעי וביער דמשמע רגל ומשמע שן משמע רגל דכתיב [3]משלחי רגל השור והחמור ומשמע שן דכתיב [4]ושן בהמות אשלח בם אי לאו קרא יתירה ה"א או הא או הא או רגל דהזיקו מצוי או שן דיש הנאה להזיקו [א]מכדי שקולין הן ויבאו שניהם דהי מנייהו מפקת אצטריך סד"א הני מילי היכי דשלח שלוחי אבל אזלא ממילא לא קמ"ל: תולדה דשן מאי היא [ב]נתחככה בכותל להנאתה וטינפה פירות להנאתה מאי שנא שן דיש הנאה להזיקו וממונך ושמירתו עליך הני נמי יש הנאה להזיקן וממונך ושמירתן עליך אלא [ג]תולדה דשן כשן וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל תולדה דרגל מאי היא [ב][ד]הזיקה בגופה דרך הילוכה בשערה דרך הילוכה בשליף שעליה [ג]בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה מאי שנא רגל דהזיקו מצוי וממונך ושמירתו עליך הני נמי הזיקן מצוי וממונך ושמירתן עליך אלא [ה]תולדה דרגל כרגל וכי קאמר רב פפא אתולדה דבור תולדה דבור מאי ניהו אילימא אב י' ותולדה ט' לא ט' כתיבי ולא י' כתיבי הא לא קשיא [5]והמת יהיה לו אמר רחמנא וקים להו לרבנן י' עבדן מיתה ט' נזיקין עבדי מיתה לא עבדי סוף סוף [ו]זה אב למיתה וזה אב לנזיקין אלא [ז]אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים והזיקו היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור ואי

רש"י

הגלל. היינו שן שפעמים מגולה ופעמים מכוסה וכתיב ביה יבער. לישנא אחרינא גלל זה רעי שהשן מבערת למאכל ונעשית גלל כמו גללי אדם וגללי בהמה: **אידי ואידי.** ושלח וביער תרוייהו אשן ושלח אתא לחיוביה היכא דלא כליא קרנא דמשמע כגון שאכלה ערוגה וסופו לחזור ולצמוח אבל לא כתחלה וביער היינו היכא דמכליא קרנא דמשמע וביער שמבער לגמרי. [ה]ואי קשיא היכא מצי למימר אידי ואידי אשן הא דמכליא קרנא והא דלא מכליא ליכתוב חד להיכא דלא מיכליא דליחייב וכ"ש היכא דכליא תריץ אי מהאי קרא ה"א האי אתי להיכא דמכליא אבל לא מכליא לא הלכך איכא למימר ודאי אידי ואידי אשן אי לאו דכתב רחמנא משלחי רגל השור: **מה רגל לא שנא כו'.** דהא לא כתיב ביה ובער: **מה שן לא שנא כו'.** דהא לא כתיב ביה ושילח: **או הא או הא או רגל משום דהזיקה מצוי.** אבל שן לא: **או שן משום דיש הנאה להיזיקה.** אבל רגל לא: **מכדי.** שן ורגל שקולין הן שאין זה חמור מזה שהרי בשניהם יש בהן צד חמור: **ויבאו שניהם.** מושלח: **דהי מינייהו מפקת.** דלא ליתי מיניה הא שניהן שוין: **אילטריך.** ליה ובער דאי מפקת מושלח הוה אמינא הני מילי היכא דשלחי איהו בכוונה לרעות בשדה חבירו אבל אזלא ממילא לא: **קמ"ל.** ובער וכיון דנפקא לן שן דממילא מובער אתיא רגל וילפה מיניה: **נתחככה בכותל להנאתה.** והפילתו או טינפה פירות להנאתה [ה]שנתגלגלה עליהן כדרך סוסים וחמורים דהיינו דומיא דשן שיש הנאה להזיקה: **ומאי שנא שן.** מהנך דקא מוקמת מילתיה דרב פפא בתולדה דשן ורגל: כל היזק דרך הילוך שלא בכוונה הוי תולדה דרגל דהזיקו מצוי ואין כוונתו להזיק: **ובשערה.** שנדבקו כלים בשערה וגררתן ושברתן: **מאי שנא רגל.** דמיחייב דהיזק מצוי כו': **אב עשרה.** בור עמוק י' טפחים היינו אב דבכך דרכו להמית: **וזה אב לנזקין.** דאם נפל שור בבור תשעה ומת פטור בעל הבור ואם הוזק חייב ואב הוא דהא מדיוקא דקרא נפקא מדכתיב והמת יהיה לו דמשמע בור עשרה דבר מקטיל הוא חייב במיתת השור הא בציר מהכי במיתה לא חייב הא בניזקין מתחייב. לישנא אחרינא סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין דכי היכי דנפיק לן מקרא בור עשרה למיתה נפקא לן בור ט' לנזקין דכתיב[ד] ונפל שמה שור או חמור משמע בין מת ובין הוזק בעל הבור ישלם ומיהו אם מת השור אמור רבנן בבור תשעה פטור דלא מחמת הבור מת דאין בו כדי להמית אבל הוזק חייב דבור תשעה בר נזקין הוא: **אבנו או סכינו שהניחן ברשות הרבים.** ונתקלו בהן בני אדם והזיקו להם: **דאפקרינהו.** שהפקירן ונתנן ברשות הרבים: **בין לרב בין לשמואל.** דפליגי בפרק המניח את הכד (לקמן דף כח:): **היינו בור.** דתרוייהו אמרו כל תקלה שהפקיר נפקא לן מבור דחייב כי היכי דבור חיובא ברה"ר היא דהוי הפקר כדאמרינן לקמן בפ' שור שנגח את הפרה (דף מט:) שעל עסקי כרייה ופתיחה בא לו אף כל תקלה שהפקירה חייב:

אי

תוספות

הא דלא מכליא קרנא. פ"ה שחת שעתיד לצמוח אבל לא כתחלה וקשה והא מכליא קרנא שגם הבעלים הם יכולים לקצור אלא י"ל שטנפה פירות להנאתה מכל מקום קרי ליה לקמן לטניפת פירות להנאתה תולדה כיון דפשטיה דקרא איירי באכילה דמכליא קרנא[ה]:

והא דמכליא קרנא. וא"ת ולכתוב רחמנא ושילח ולא בעי וביער ויש לומר דהוה אמינא דוקא דשילח שלוחו כדלקמן: **דומיא** דרגל. וא"ת ונימא איפכא דהא דמקשינן לחומרא הנ"מ באיסורא אבל בממונא לא ואומר ר"ת דמדה היא בתורה לא שנא באיסורא ול"ש בממונא: **ושן** בהמות אשלח בם. אע"ג דאמרינן בעלמא [בספרי פרשת האזינו] בהמות שיש להן ארס כנחש ונושכות וממיתות דהוי נשיכה שהיא תולדה דקרן מכל מקום איירי נמי בחיות רעות שדרסו ואכלו להנאתן כדמתרגמינן ושן בהמות ושן דחיה ברא וחיה בכלל בהמה:

איצטריך ס"ד אמינא ה"מ היכא דשלח שלוחי. וא"ת תיקשי השתא הא דפריך לעיל טעמא דכתב רחמנא כאשר יבער הגלל הא לאו הכי במאי מוקמית והשתא ליכא לשנויי כדלעיל וי"ל דה"ק בברייתא דאלו לא נאמר ושילח הוה מפקינן מכאשר יבער הגלל וכי האי גוונא איכא בריש איזהו נשך (ב"מ דף סא.):

לא י' כתיב ולא ט' כתיב. תימה דבפ' הפרה (לקמן דף נ: ושם) תנן מה בור יש בו כדי להמית עשרה פי' בקונט' דסתם בור יש בו י' א"כ י' כתיב ועוד קשה דהכא דריש מוהמת יהיה לו ועוד דבסמוך פריך סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין ופי' הקונט' דנפל שמה שור משמע בין מת בין הוזק א"כ כי דרשינן שור ולא אדם הוה ליה למעט נמי אדם מנזקין ע"כ נראה לפרש דסתם בור עמוק הרבה ולריכי בור והמת יהיה לו דאי לא כתיב בור הוה אמינא כל דקטיל ואפילו אין בו כדי להמית ואי כתיב בור הוה אמינא דוקא בור ולא שיח ומערה דגזירת הכתוב הוא ולהכי איצטריך תרוייהו והכי פריך לא ט' כתיב ולא י' כתיב בהדי' ומסיק סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין פירוש כיון דבור י' לא כתיב בהדיא אלא מפקי' מסברא מוהמת יהיה לו דבעינן כדי להמית וקים להו לרבנן דהיינו בור י' בור ט' נמי הוי סברא דהוי אב לנזקין כיון דיש בו כדי להזיק ומכל מקום לא ממעטינן אדם מנזקין דקרא דונפל שמה שור לא איירי אלא בבור י' ובירושלמי דריש דהוה ליה למיכתב כי יפתח איש כי יכרה איש בור למה כתיב בור בור אלא חד בור למיתה וחד בור לנזקין ומכל מקום לא ממעטינן אדם מנזקי' דקרא דונפל לא ממעט אלא אמאי דכתיב בקרא בהדיא דהיינו בור עשר ולא איתורא[ה]: **בין** לרב בין לשמואל היינו בור. וא"ת הא רב אית ליה לקמן (דף נ:) בור שחייבתו תורה להבלו ולא לחבטו וי"ל דהתם משום דקרקע עולם הזיקתו אבל הכא חבטא דידיה הוא:

משורו

מסורת הש"ם

א) [זבחים ז: ערכין ד: נזיר נח:], ב) [לקמן יז:], ג) [פי' על זה תמלא בפירוש רש"י לקמן יז:], ד) [שמות כא], ה) [עיין תוספות סנהדרין מה. ד"ה מה],

גליון הש"ם

גמ' אי קרן כתיב. ואי דבשדה אחר משלם נזק שלם והקרא דותלו את כספו ברה"ר א"כ איתרא יתלון דדרשי' לקמן כו ע"א דאין חצי נזק חלוק: **רש"י ד"ה אידי ואידי וכו' ואי קשיא.** וכן הקשה תוס' וק"ל הא בפשוטו ניחא דושלח לחודיה לא מצי למיכתב דלא היינו יודעין אי איירי משן אי מרגל מש"ה כתיב לאורויי דמיירי משן. וכן בהא דאמרינן ס"ד אידי ואידי ארגל לא מצי לכתוב ובער לחוד דלא היינו יודעין במאי מיירי לזה כתיב ושלח לאורויי דמיירי מרגל וצ"ע: **שם ד"ה נתחככה כו'** שנתגלגלה עליהן. עיין לקמן יח ע"ב ברש"י ד"ה דדחיק: **תד"ה הא דלא מכליא קרנא וכו'** דקרא איירי באכילה דמכליא קרנא. עי' לקמן כג ע"ב:

מוסף רש"י

בפרומביא. רסן (לקמן יז:). **ובזוג.** אשקליטא (שם). **בין לרב בין לשמואל היינו בור.** דהא נמי תחילת עשייתן לנזק, דהוה ליה לאסוקי אדעתיה דסופו ליפול ברוח מצויה (לקמן ו.).

רבינו חננאל

אמר מר ושלח זו הרגל (וכו') [וכן] הוא אומר משלחי רגל השור והחמור. ולולי האי קרא משלחי רגל השור האי ושלח את בעירה במאי אוקימנא לה. אי קרן, כתי' כי יגח. אי שן, כתי' ובער בשדה אחר. ואוקימנא בשן כדכתי' כאשר יבער הגלל, פי' השן שהיא דומה א) לאבן גלל. מהו דתימא הני תרי קראי ושלח ובער תרוייהו אשן והא דאכל פרי לגמרי וקא מיכליא קרנא, והא דאפסדינהו לפירי דחייב ולא מיכליא קרנא. והשתא דאוקימנא ושלח זו הרגל, שן אי לא מיכליא קרנא מנלן דחייב. ופרק' דומיא דרגל כו'. אמר מר ובער זה השן כו'. כעניינא דרגל. ואקשי' וליכתוב רחמנא ושלח ולא בעי ובער, ואתו תרתי, משמע רגל דכתי' משלחי רגל השור, ומשמע שן דכתי' ושן בהמות אשלח בם, ולא בעי ובער. ופרק' אי לא הוה כתי' ובער הוה אמינא חד מינייהו. אי רגל דהזיקה מצוי, שמצויה הליכתה בכל עת והפסדתה בהליכתה, אי שן דיש הנאה להזיקה, אבל תרוייהו לא. ואמרי' מכדי שקול הוא ויבואו שניהם. פי' מכדי דין השן והרגל שוה, והרי יש הנאה להזיקה וזו הזיקה מצוי. אין אחד מכריע על חבירו, באי זו דרך אתה יכול

עין משפט נר מצוה

כא א (מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון) סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שצא סעיף א:
כב ב מיי' שם פ"א הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ שם:
כג ג מיי' שם ופ"ב שם הל' ב סמג שם וטור ש"ע שם וסי' שפט סעיף יח:
כד ד מיי' שם סמג שם טור ש"ע שם סי' שפט סעיף א:
כה ה מיי' שם פ"א הל' י טור ש"ע שם וסי' שפט סעיף יח:
כו ו מיי' פי"ב שם הלכה י סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף י:
כז ז מיי' פי"ג שם הל' ב ג סמג שם טוש"ע שם סי' תיא סעיף א:

תורה אור השלם

1. כִּי יַבְעֶר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד
2. לָכֵן הִנְנִי מֵבִיא רָעָה אֶל בֵּית יָרָבְעָם וְהִכְרַתִּי לְיָרָבְעָם מַשְׁתִּין בְּקִיר עָצוּר וְעָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל וּבִעַרְתִּי אַחֲרֵי בֵית יָרָבְעָם כַּאֲשֶׁר יְבַעֵר הַגָּלָל עַד תֻּמּוֹ: מלכים א יד י
3. אַשְׁרֵיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מָיִם מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר: ישעיהו לב כ
4. מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף וְקֶטֶב מְרִירִי וְשֶׁן בְּהֵמוֹת אֲשַׁלַּח בָּם עִם חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר: דברים לב כד
5. בַּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לִבְעָלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה לּוֹ: שמות כא לד

רבינו חננאל (המשך)

כיוצא בו בתחלת שחיטת קדשים מה הפרט מפורש דבר הטעון צפון וישנו בחטאות הפנימיות. שחיטה וקבלה אין הולכה וזריקה לא. איכא למימר הכי ואיכא למימ' הכי שקול הוא יבואו שניהם. ס"א מכדי שקל הוא. תוב גרסי' בפ' הכל מעריכין דבר אחר נפשות להביא מנוול ומוכי שחין. והא אפיקתיה להנך, הנך לא צריכי קרא מאי טעמ' שקול הוא ויבאו כולן כי אצטריך למנוול ומוכי שחין. **תולדה דשן** כל שיש לבהמה הנאה בהזיקה, כגון נתחככה בכותל להנאתה וטינפה פירות להנאתה. פי' אילולי שעשתה צריכה היתה מצטערת לפיכך חייב מפני שנהנת. **ודחי'** נמי בהא ואמרי' תולדה דשן כשן. כי קאמר רב פפא בתולדה דרגל. **תולדה דרגל** כל דבר שהזיקו מצוי ואין כוונתה להזיק, כגון הזיקה בגופה דרך הילוכה או בשערה דרך הילוכה. **ודחי'** נמי להא ואמ' כי קאמ' אתולדה דבור, דילפינן מן והמת יהיה לו וקים להו לרבנן די' טפחים עבוד מיתה ט' טפחים לא עבוד מיתה. פי' בור אם הוא עמוק י' טפחים ונפל שמה שור

לרבות אחת מהן ולמעט האחר, אי אפשר לך אלא לרבות את שניהן. הוה אמינא דאע"ג דמרבת לתרויהו הוה אמינא לעולם אינו חייב אלא אם כן שולחיה הוא ואכלה, אבל אם הלכה מעצמה ואכלה לא. קמ"ל ובער בין שילחה ובין הלכה מעצמה.

ומת חייב, פחות מי' טפחים חייב בנזיקין ולא במיתה. ותרויהו אבות נינהו, זה אב למיתה וזה אב לנזיקין. **ותולדה דבור** מאי ניהו, אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים. ואמרי' היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור כו'. חלוקת רב ושמואל בפ' המניח את הכד הלכה נשברה כדו כו'.

א) עי' תוס' דף ב: ד"ה כאשר יבער וכו'.

משורו למדנו. היינו קרן דשן ורגל פטורין ברה"ר ובאבנו וסכינו אין לחלק בין תמות למועדות דלא שייך לחלק אלא בבעלי חייס ואי"ת היכי גמר משור מה לשור שכן ב"מ וכוותא להזיק ומפרש רשב"ם דאתי מבור ושור ממה הלד ולקמן גבי הלד השור דקאמר אבל לאתויי אבנו וסכינו לא גרס אי לרב דאמר כולם משורו למדנו היינו שור לרב א"ש דבמה הלד אתי כדפרש"י אבל קשה כיון דמבור נמי יליף לפטרו בהו כלים כבור ולקמן בהמניח (דף כח.) מחייב בהו רב כלים גבי נשבר כדו:

וממונך. לאו דוקא גבי בור דלאו ממונא הוא וכן גבי אש [a] דפשיטא דאש הדליק גדישו של חבירו באש של אחר דחייב:

תולדה ישן. הוה מצי למפרך דלקמן מוקי מתניתין דיש"ש דדרכו להזיק וקרי ליה אב אלא דבלאו הכי פריך שפיר:

והתנן אדם מועד לעולם. לא פריך דיש"ש נמי הוי אב כדדרש עלה בגמרא בפ' כילד (לקמן דף כו:) מפלגא תחת פלגא דהא לא מייתי הכא קרא אלא מייתי דהוי כיולא בו: **כיחו** וניעו. פירש הקונטרס מי האף וקשה לר"ת בבפ' דם הנדה (נדה דף נה: ושם) קתני כיחו וניעו ומי האף ואלאה דכיחו הוא היוצא מן הגרון בכח וניעו הוא היוצא מן הפה על ידי נענוע [b]:

לפוטרו ברה"ר. וא"ת אמאי פשיטא ליה טפי מלשלם מן העלייה וי"ל כיון דמן הדין היה משלם מזק שלם ואתי הלכתא דלא משלם אלא חצי מזק אם כן אתי הלכתא להקל ולא להחמיר: **אמאי** קרי לה תולדה דרגל. אע"ג דדמי לרגל כיון שדינה חלוק היה לו לקרות לה שם בפני עצמה: **כדמתרגם** רב יוסף. נקט רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום שיש כמה ענייני תרגום ולא כדפירש בעלמא לפי שהיה סגי נהור ודבריס שבכתב אי אתה רשאי לומר על פה ולכך היה אומר תרגום דמשום עת לעשות אמר התם [c] דשרי ואין לך עת לעשות גדול מזה [d]:

לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו. ופשיעה פשע שהיה לו לשמור שורו שבקל היה יכול לשומרו שאין לחוקה להזיק כיון שאין הנאה להזיקה אבל שן שיש הנאה להזיקה הוי כעין אונס שלא היה יכול לשומרה כל כך כיון שהשן לחוק לאכול להנאתו ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק ואין ילרה תקפה ובקל יכול לשומרה כראי הקרן דכוונתו להזיק וילרה תקפה ואין יכול לשומרה כל כך יפה: מילי

ואי דלא אפקרינהו אי לשמואל דאמר [e] כולם מבורו למדנו היינו בור ואי לרב דאמר כולם משורו למדנו היינו שור מאי שנא בור שכן תחלת עשייתו לנזק וממונך ושמירתו עליך הני נמי תחלת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך אלא [a] תולדה דבור כבור וכי קאמר רב פפא אתולדה דמבעה מאי ניהו אי לשמואל דאמר מבעה זו שן הא אוקימנא תולדה דשן כשן אי לרב דאמר מבעה זה אדם מאי אבות ומאי תולדות אית ביה וכי תימא אב ניעור תולדה ישן והתנן [b] [c] אדם מועד לעולם בין ער בין ישן אלא אכיחו וניעו היכי דמי אי בהדי דאזלי קמזקי [d] כחו הוה אי בתר דנייח בין לרב בין לשמואל [e] היינו בור אלא תולדה דמבעה כמבעה וכי קאמר רב פפא אתולדה דאש תולדה דאש מאי ניהו אילימא אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו היכי דמי אי בהדי דאזלו קא מזקי היינו אש מ"ש אש דכח אחר מעורב [f] בהן וממונך ושמירתו עליך הני נמי כח אחר מעורב בהן וממונך ושמירתן עליך אלא [g] תולדה דאש כאש וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל רגל הא אוקימנא תולדה דרגל כרגל [h] בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה ואמאי קרי לה תולדה דרגל [i] לשלם מן העלייה והא מבעיא בעי רבא [j] דבעי רבא חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העלייה משלם לרבא מבעיא ליה לרב פפא פשיטא ליה לרבא דמבעיא ליה אמאי קרי לה תולדה דרגל [k] לפוטרה ברה"ר: המבעה וההבער כו': מאי מבעה רב אמר מבעה זה אדם ושמואל אמר מבעה זה השן רב אמר מבעה זה אדם דכתיב [1] אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו ושמואל אמר מבעה זה השן דכתיב [2] איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו מאי משמע כדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש עשו אתגליין מטמרוהי ורב מאי טעמא לא אמר כשמואל אמר לך מי קתני נבעה ושמואל מ"ט לא אמר כרב אמר לך מי קתני בועה מכדי קראי לא כמר דייקי ולא כמר דייקי רב מ"ט לא אמר כשמואל תנא [m] שור וכל מילי דשור ושמואל נמי הא תנא ליה שור אמר רב יהודה תנא שור לקרנו ומבעה לשינו והכי קאמר לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו כראי השן שיש הנאה להזיקה ולא

אי דלא אפקרינהו לשמואל דאמר. התם בהמניח את הכד (לקמן דף כח:) כל תקלה בור הוא ואע"ג דלא הפקיר היינו בור: **ולרב דאמר.** כל תקלה שלא הפקירה משור למדנו מה שור שהוא ממונו ואם הזיק חייב אף כל ממונו אם הזיק חייב: **היינו שור.** ולאו תולדה דבור נינהו וכשור אמרן לעיל תולדה דשור כי שור. ואפי' לשמואל נמי דאמר תולדה דבור נינהו מאי חזית לאוקומי מילתא דרב פפא אתולדה דבור מאי שנא בור דחייב שכן תחילת עשייתו וכו': **הני נמי תחלת עשייתן.** תחילת מה שנעשו בור דהיינו כשהוצאתו לאם היו עומדים לנזק: **וכי קאמר רב פפא.** תולדה לאו כאב דילה אתולדה דמבעה: פלוגתא דשמואל ורב במבעה לקמן בשמעתין: אדם ניעור היינו אב: **אדם מועד.** עד ויש בשילהי פ"ב: **אלא.** תולדה דאדם היינו כיחו וניעו. כיחו רוק הפה ניעו ליחת החוטם [n] (רוק היוצא מתוך גופיה אגב כח): **אי בהדי דאזלי מזקי.** שנפל על השילאים וטנפוה או לתוך המשקין ומאלסו: **כחו הוא.** והיינו אדם גופו וחייב: **אי בתר דנייח.** אחר נוח הרוק לארץ הזיקו שהוחלק אדם בהם: **כין לרב כין לשמואל היינו בור.** דהא ודאי תקלה דאפקרה היא: **ברוח מצויה.** דאי ברוח שאינה מצויה הוי אונס ולא מחייב אבל ברוח מצויה הוי תולדה דאם שהרי אם נמי הרוח מוליכה: **דכח אחר מעורב בה.** והוה ליה לאסוקי אדעתיה: **בחצי נזק צרורות.** שהיתה מהלכת והתיזה צרורות ברגליה ושיברו את הכלים דקי"ל דהלכתא גמירי לה למשה מסיני דממונא הוא ולא קנס ואע"ג דפלגא נזק של נגיחה הוי קנס כדאמרינן לקמן [טו.] האי פלגא נזקא ממונא הוא והלכך לאו תולדה דקרן הוא אלא דרגל דמכח רגל הוא דאתו וכרגל לא הוי דרגל משלם נזק שלם והיינו דרב פפא: **ואמאי קרי לה תולדה דרגל.** הואיל ואינה משלמת כמותה: **לשלם מן העלייה.** שאם הזיקה יותר ממה שהיא שוה משלם ההיזק מביתו כי רגל דכתיב בה ברגל [o] מיטב שדהו וגו' ולא הויא כי קרן דאין המזיק משלם אלא מגופו כדכתיב (שמות כא) ומכרו את השור החי וחצו את כספו ואם הזיק יותר על כדי דמיו מפסיד הניזק: **ולרבא אמאי קרי לה תולדה דרגל לפוטרו ברה"ר.** כי רגל דרגל אינה חייבת אא"כ נכנסת לרשות הניזק והזיקה דכתיב בה [p] ושילח את בעירה וביער בשדה אחר והיינו ברשות הניזק: **אמר שומר.** אמר הקב"ה: **אחא בקר.** גאולה לצדיקים: **וגם לילה.** חשך לרשעים אם תשובו בתשובה ותבקשו מחילה בעיו. אלמא בחדש כתיב בעיו: **איגליין.** תרגומו של נבעו. אלמא נבעו לשון גילוי הלכך אמר מבעה זה השן דמבעה לשון מגולה הוא דהיינו שן שפעמים מגולה ופעמים מכוסה: **נבעה.** דמשמע הוא עצמו נבעה וגלה מבעה קתני שהוא מבעה דבר אחר: **בועה.** לשון בעיו: **אלא שור לקרנו ומבעה לשינו.** ולקמן [ד.] פריך רגל מאי שייריה: **לא ראי הקרן שאין הנאה כו'.** בעל כרחיך הכי מפרש לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו כראי השן כו' כלומר דאי כתב רחמנא קרן דחייב לא אתיא שן מיניה דקרן אין הנאה להזיקו שן יש הנאה להזיקו: ולא

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פי"ג מהל' מזקי ממון הל' ב סמג עשין קח טוש"ע ח"מ סי' תי סעי' ו וסי' תיא סעי' ח:

כט ב מיי' פי"ח מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכח סעי' ג:

ל ג ד מיי' שם פ"ו הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפד סעי' ח:

לא ה מיי' פרק י"ד מה' מזקי ממון הל' טז סמג עשין מז קח טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף ח:

לב ו ז ח מיי' שם פרק ח הלכה י ופרק ב שם הלכה ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף יח וסי' של סעיף ג:

רבינו חננאל

ודחינן נמי ואמרי' כי קאמ' רב פפא אתולדה דמבעה כו'. **אלא אכיחו וניעו.** פי' רוקו בליחה עבה או רכה, כדאמ' בעניין תלמיד שרק בפני רבו ואמ' כח דרק קאמרי'. אי בתר דניח זה הרוק, ודאי הזורק רוק מפיו מפקיר אותו, בין לרב ובין לשמואל היינו בור. **כי קאמ' רב פפא אתולדה דאש,** והן אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו. **ואקשי'** הני כי אש דמו מה אש כח אחר מעורב בה, והיא הרוח שמעבירה ומציתה. ולולי הרוח לא היתה האש הולכת ומזקת, הני נמי כח אחר מעורב בהן והוא הרוח כו'. **ואוקימנא** כי קאמ' רב פפא בתולדה דרגל, בחצי נזק צרורות דהיל' גמירי לה כדתנן היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזות מתחת רגליה ושיברה את הכלים משלם חצי נזק. ואמאי קרי ליה תולדה דרגל לשלם מן העליה. ולרבא דמיבעייא ליה, אמאי קרי ליה תולדה דרגל, לפוטרה ברשות הרבים. **פיס' והמבעה, רב אמר המבעה זה אדם** שנ' אם תבעיון בעיו. וקיימ' לן כרב דסוגיין דשמעתין כותיה. ולא עוד אלא אמוראי קיימי כותיה ואליבא דידיה שקלי וטרו. **ושמואל אמ' לך מי כתי' בועה.** שמואל אמ' זה השן, איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו כדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש עשו אתגליין מטמורוהו. ורב אמ' לך מי כת' נבעה. מכדי קראי לא דייקי לא כרב ולא כשמואל, רב מאי טעמ' לא אמ' כשמואל. אמ' תנא ליה במתני' וכלל קרנו ושנו ורגלו. ושמואל אמ' לך תנא שור והוא הקרן, תנא מבעה והוא השן.

מסורת הש"ס

א) [לקמן ו. כח:], **ב)** לקמן כו. [מנהדרין עב.], **ג)** [בה], **ד)** [לקמן יח:], **ה)** לקמן יח., **ו)** [לקמן יג.], **ז)** ס"ג אין זה, **ח)** [שמות כב], **ט)** [וכ"כ הערוך ערך כח], **י)** [גיטין ס.], **כ)** [וע' תוס' שבת קטו. ד"ה ובילו ובתוס' מגילה כא: ד"ה במגילה],

---

תורה אור השלם

1. אָמַר שֹׁמֵר אָתָא בֹקֶר וְגַם לָיְלָה אִם תִּבְעָיוּן בְּעִיּוּ שֻׁבוּ אֲתָיוּ: ישעיהו כא יב
2. אֵיךְ נֶחְפְּשׂוּ עֵשָׂו נִבְעֻו מַצְפֻּנָיו: עובדיה א ו

גליון הש"ם

תוס' ד"ה וממונך כו' **דפשיטא דאם** הדליק, עי' לקמן כב ע"א תוס' ד"ה אמר משום ממונו: **ד"ה** בדמתרגם רב יוסף וכו'. **ואין** לך עת לעשות גדול מזה. עי' שבת דף קטו ע"א תד"ה לא נתנו ומהרש"א שם:

מוסף רש"י

וניעו. שיקח מתוך הריאה ויוצא דרך הגרון (איכה ג מה). **בחצי נזק צרורות.** בהמה שהיתה מהלכת והיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושיברה את הכלים, משלמת חצי נזק ואע"פ שאין זה שיעור, דהא אורחא בהכי והוא תולדה דרגל ולא תולדה דקרן תמה והו"ל לשלומי מזק שלם, הלכה למשה מסיני הוא לחצי מזק, וההוא חצי מזק ממונא הוא, דהא לאו תולדה דקרן הוא (שבועות לג.). **דהלכתא גמירי לה.** מסיני, שהיא תולדה של רגל ופטורה ברה"ר כי רגל, ומזקי רגל לאו קנסא נינהו אלא ממונא, שהרי מועדת מתחילתה וגבי צרורות הוא דאקיל רחמנא (כתובות מא:).